

De Hommel

CONTACTBLAD IVN Hardenberg - Gramsbergen

A photograph of a person riding a bicycle away from the camera on a dirt path through a forest. The trees have yellow and orange autumn leaves, and sunlight filters through the canopy. The person is wearing a dark jacket and a backpack.

Mijmeringen Nico Arkes
Nieuwe gidsen
Kinderen in de natuur
Nieuws van de werkgroepen

BELEEF DE NATUUR!

KAMPEER & OUTDOOR REILING Hardenberg Almelo

Hardenberg ± 4000m²
Almelo ± 900m²

"Al meer dan 25 jaar van begin op uitdagingen!"

Druk voor onderhoud en onderhoudsplan aan uw caravan of camper kunt u terecht bij Kampeer & Outdoor Reiling Hardenberg.

	Winkel / Caravans / Werkplaats	Winkel
Kampeeraankleden		
Outdoorartikelen		
Caravanonderdelen		
Wandelschoenen		
Gedroogd		
Kleding		
	Hardenberg Losweg 2 7772 TT T 0523 260398	Almelo Hospitaalweg 4 7607 TW T 0546 815647

f Kijk voor meer informatie op onze website: www.kampeerenoutdoorreiling.nl
De Grootste Kampeerwinkel van Overijssel!

PEARLE OPTICIENS

Pearle Opticiens Hardenberg
Fortuinstraat 3a
Tel. (0523) 27 16 10

heijink

BOEKHANDEL & UITGEVERIJ

MARKT 23 7772 AE HARDENBERG T 0523-261 392

Wij adviseren u graag over uw verzekeringen, uw hypotheek en bij de aan- en verkoop van uw woning!

VRIELING

- Verzekeringen
- Makelaardij
- Hypotheken
- Bankzaken
- Pensioenen
- Arbodienst

Dedemsvaart | Hardenberg | Zwolle
0523 - 28 27 26 mail@vrieling.nl vrieling.nl

JUMPER de diersuper

OVERWEG JUMPER HARDENBERG

www.overweghardenberg.nl

Hessenweg 17 | 7771 CH | Hardenberg | T.0523-261684

Kurk en Fineervloeren | Behang | Houten vloeren
Kamerbreed Tapijt | Meubelstoffering | Laminaat
Gordijnen en Raamdecoratie | Interieuradvies
Karpotten | Vinyl en Marmoleum

voor de totale woonbeleving...

Gramsbergerweg 62 Hardenberg
Tel: 0523 - 261 234
www.woonwinkelramaker.nl
info@woonwinkelramaker.nl

woonwinkel RAMAKER

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

Herbers

T W E E W I E L E R S

MOLENPLEIN 4
HARDENBERG
TEL. (0523) 26 20 54

FOTORAMA
A World Of Color
Adm. Helrichstraat 35, Hardenberg-Tel.0523-260476

- * Afdrukken van alle digitale foto bestanden (v/w 5 minuten)
- * Pasfoto's
- * Foto van Foto(zonder beeld verlies!)
- * Omzetten van kleur naar zwart/wit en/of bruintoen.
- * Samenvoegen van verschillende foto's.
- * Restauratie
- * Foto's van dia's
- * Scannen van dia's en op CD of DVD zetten
- * Verwijderen van kleurzwemen, achtergronden of storende elementen.
- * Professioneel scannen van 6x6 en 6x4,5 negatieven
- * Scannen van kleinbeeld negatieven

www.fotoramahardenberg.nl info@fotoramahardenberg.nl

Voorwoord

Beste lezers, natuurvrienden, IVN-ers,

November 2021. De “extra” editie van De Hommel ligt op de mat.

De Hommel, naast de werkgroepen en de persoonlijke, onderlinge contacten, één van de weinige zaken waaruit je kan afleiden dat er een IVN-afdeling Hardenberg Gramsbergen bestaat.

Wellicht een beetje gechargeerd gezegd, maar het gevoel dat de activiteiten de afgelopen 20 maanden op een laag pitje stonden is wat mij betreft, verklaarbaar terecht!

Er is in die periode wel veel gebeurd. Landelijk, daarover is al genoeg gezegd en geschreven, maar ook binnen onze vereniging. Het activiteiten jaarprogramma is geannuleerd, de geplande ALV in maart 2020 is viraal onmogelijk gemaakt en het afdelingsbestuur is “ontleed”.

Een beetje een verhaal in mineur om een voorwoord in deze herfsthommel mee te beginnen.

Maar, het moet eerst herfst worden om een nieuwe frisse start te maken. Als we een boompje over de herfst opzetten dan ligt een vergelijking met onze afdeling voor de hand.

De bladeren van een boom hebben een rol gespeeld in het voortbestaan van de boom. Op het belangrijkste bestanddeel, het chlorofyl (bladgroen), is de boom zuinig. Dat wordt in de herfst teruggehaald uit de bladeren. Daardoor worden de achtergebleven pigmenten meer zichtbaar, bruin, geel oranje en rood. Op het moment dat de boom er klaar mee is wordt het blad afgestoten via een mooi natuurlijk mechanisme. Het dwarrelt binnen boombereik op de grond of het waait weg.

En dan? Op naar een nieuwe jaar met nieuwe bladeren en nieuwe energie!

Onze afdeling is na deze lange “rustperiode” ook toe aan vernieuwing. De eerste knoppen daarvan zijn al zichtbaar. Twee natuurgidsen hebben hun opleiding met succes afgerond. Hierover in dit nummer meer...

En, op bestuurlijk niveau zijn nieuwe, jonge blaadjes meer dan welkom! Ook hierover meer in dit nummer van De Hommel.

Namens de “interimmers” veel leesplezier maar vooral ook positieve inspiratie!

Jaap Muilwijk

Covid-19 en de ALV

Oorspronkelijk was de uitgave van deze Hommel ook bedoeld om de ALV van onze afdeling aan te kondigen. Datum, tijd en de agenda waren al vastgesteld. 30 november zou het dan eindelijk gaan gebeuren!!

Door recente ontwikkelingen en adviezen hebben we besloten om de afspraken te annuleren en de ALV uit te stellen tot het voorjaar van 2022. We houden jullie op de hoogte!

Colofon

De Hommel

Afdelingsblad van de IVNafdeling
Hardenberg / Gramsbergen.
26ste Jaargang, nummer 3-2021

Contactadres Secretariaat:

Anerveenseweg 25, 7788 AG Anerveen.
E-mail: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Redactieadres:

Markfluwerhof 2, 7694 DA Kloosterhaar
E-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Redactieleden:

Cock en Jacqueline Slootweg, Xandra Scherpier

Aan deze uitgave werkten mee:

Aart Bentsink, Bernhard de Vries, Gert Diepeveen, Jaap Muilwijk, Jacqueline Slootweg, Jan van Hoek, Jari Kampjes, Lydia de Waard-Levöleger, Nico Arkes, Peter Fleurke, Thirza Wesselink, Wiebe Tolman, Xandra Scherpier

Drukker:

Editoo B.V. te Arnhem.

Inhoudsopgave

- 3 Voorwoord / Colofon / Inleveren kopij
- 4 Mijmeringen met Nico Arkes
- 5 Diplomerings natuurgidsen / Jubilarissen
Kindermiddagen in De Koppel
- 6 De berkenzwam
- 7 Insecten in de winter
- 8 De muizenvanger van Hardenberg?
- 9 Een levende tuin maak je zelf
- 10 Clara Feyoena / Vogelweetje
- 11 Buitengroetjes / Bijzondere paddenstoelen
- 12 Vechtrijk Gramsbergen / Verkeerde been
- 13 De natuurkinderen van Bea Hermans
- 14 Amerikaanse vogelkers
- 15 Boekenrubriek
- 16 Vervolg boekenrubriek / Oude beroepen Overijssel
- 17 Tekening van Bernhard de Vries
- 18 Bestuur en werkgroepen

Inleveren kopij

U kunt te allen tijde kopij inleveren.

Aantal woorden per artikel: 300 tot 400 woorden.

Graag de foto's apart inleveren als een JPG-bestand.

Mailadres: dehommel@ivnhardenberg.nl

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden stukken in te korten of te wijzigen.

Bij de voorpagina

Op 't fietske door De Oldemeijer

Foto: Cees Bol

Zittend voor het oude vervallen boerderijtje van Nijman gelegen aan de N36,

raast het verkeer langs me heen. Ik kijk uit over de akker met het eerste nieuw aangelegde bos in Overijssel en dat in Coronatijd! In gedachten mijmer ik weg.

Twee oude lindes staan voor de boerderij. De tand des tijds is aan hen niet voorbij gegaan. Aan de voet van de stam zie ik allemaal worteluitlopers, frisse jonge loten op de oude stamvoet. Op het erf zijn nog meer restanten van oude bewoning! Een waterput, nog enkele fruitbomen en aan de begroeiing is te zien waar de moestuin ooit heeft gestaan. De boerderij doet nu geen dienst meer en raakt langzaam steeds verder in verval. De boerderij is in de begin jaren 30 van de vorige eeuw geplaatst ten behoeve van de bos-aanleg. Het huisje markeert hiermee een belangrijk punt in onze geschiedenis.

Ontginningsbos.

De crisisjaren '30 vorige eeuw. Grote werkeloosheid en behoefte aan hout, voor onder andere de mijnbouw, gingen hier hand in hand. De heideontginningen, woeste gronden werden geschikt gemaakt voor landbouw. En gronden die daar niet geschikt waren werden omgevormd tot bos. De bossen van Hardenberg noemen we dan ook typische ontginningsbossen. Er was in die tijd nog te weinig bosbouw kennis. Er is veel geëxperimenteerd met verschillende houtsoorten. Op deze voormalige arme zure veengronden is het een heel scala aan houtsoorten. Van nature zou je hier alleen berk, eik en grove dennen mogen verwachten. Ook vinden we hier onder andere naaldhoutsoorten zoals douglas, Oostenrijkse dennen, Corsicaanse dennen, omorika, thuja, lariks, sitkasparren, fijnsparren. Veel van deze soorten blijken nu ze langzaam volwassen beginnen te worden, niet echt klimaat bestendig te zijn.

Slaapknoppen.

Er zijn een aantal factoren die daarbij een rol spelen. De voedselrijkdom, zuurgraad van de bodem en niet te vergeten de waterhuishouding! Planten zoals bomen zijn afhankelijk van hun groeiplaats. Heel lang kunnen ze zich steeds herstellen en aanpassen aan wisselende omstandigheden. Bomen hebben daarvoor verschillende overlevingsstrategieën. Zo hebben ze bijvoorbeeld slapende knoppen! Als ze om wat voor reden dan te veel takken verliezen, bijvoorbeeld door te grof snoeiwerk ontspruiten zich allerlei loten op de bast. Jonge sprietige loten met bosjes tegelijk. Waterlot noemen we dat. Of aan de voet van de boom met worteluitlopers. Deze slapende knoppen worden dan ineens wakker en zorgen voor fris groen blad! En zonder blad kan geen enkele plant of boom leven. En uiteindelijk dragen deze bladeren bij aan ons aller gezondheid. Ze voorzien ons van schone lucht en ook van grondstoffen zoals hout.

Maar ook aan het herstellend vermogen van bomen zit een grens. Zo zien we nu dat met name de sparren in ons bos kwetsbaar zijn. Door de verminderde vitaliteit veroorzaakt door de vele door ons beïnvloede factoren, denk aan grondwaterpeil schommelingen, vermesting maar ook andere factoren zoals plotselinge periodes van droogte. De bomen zijn met verminderde vitaliteit kwetsbaarder en vatbaarder voor ziekten en insectenplagen.

Letterzetter. Onder het schors heeft de letterzetter een soort hiërogliefen-patroon gevreten.

In de boswachterij zelf zien we dat alle sparrenbossen langzaam uit het beeld verdwijnen door de Letterzetter. Een klein

beestje dat onder de bast kruipt van de spar en daarmee de sapstroom stopt. Staatsbosbeheer heeft al een plan om deze bossen om te vormen. We planten daar soorten die beter bestand zijn tegen klimaatwisselingen in ons land. En soorten die op deze groeiplaats zich beter thuis voelen. We hebben inmiddels veel kennis en ervaring opgedaan. Daarbij wordt de insectenwereld niet te vergeten. Want we streven er naar dat de diversiteit van dieren en planten ook voor onze kleinkinderen behouden blijft! Daarvoor moeten we onze bossen dus ook weerbaarder maken. Het kleine kevertje (de letterzetter) is in staat om monotone sparrenbossen aan te tasten. We kiezen nu dus voor een

betere mix van houtsoorten. Soorten die ook vrucht dragen, goed voor de overige bewoners van het bos. Denk aan walnoot en hazelaar. Maar ook soorten die veel bloemen hebben, goed voor onze nectarzoekende vrienden. Denk hierbij aan de zoete kers.

Nieuw bos.

De lindes voor het boerderijtje van Nijman kijken nu uit over 6 hectare voormalige akkers die zijn ingeplant met klimaatbestendige houtsoorten. Staatsbosbeheer heeft hier een begin gemaakt met aanleg van nieuwe bossen in Overijssel. Landelijk zal Staatsbosbeheer de komende jaren 5.000 hectare nieuwe bossen planten. Zodat niet alleen de natuur en haar bewoners maar ook wijzelf de ruimte kunnen vinden om op adem te komen!

Tekst en foto's: Nico Arkes

Diplomering Natuurgidsen

Twee jaar geleden begonnen onze leden Wendy Langemaat en Jan Ruitenbergh aan de IVN-natuurgidsenopleiding, georganiseerd door de IVN-afdelingen Assen en Roden-Norg.

Plusminus 18 maanden zou de opleiding duren, totdat de pandemie om dusdanige aanpassingen vroeg dat er enige vertraging is ontstaan. Uiteindelijk zou de cursus twee jaar duren. Van het opleidingsteam en de cursisten heeft dit veel doorzettingsvermogen gevraagd.

Zaterdag 6 November was het dan zover, de diplomering-bijeenkomst in Norg. Van onze afdeling was Aart Bentsink, als mentor van Jan en Wendy, afgevaardigd. Het aantal mensen dat de bijeenkomst mocht bijwonen was geminimaliseerd (Coronamaatregelen).

De educatieve eindopdracht van Jan en Wendy bestaat uit veldkaarten die, o.a. voor gidsen, goed te gebruiken zijn in het 'veld'. Er wordt nu nagedacht hoe deze toegankelijk te maken zijn, voor eenieder die hier gebruik van wil maken.

Van alle cursisten was er een korte karakterschets opgesteld, voordat overgegaan werd tot het ondertekenen van het diploma. Van het Opleidingsteam kreeg iedere cursist een fijne jas cadeau. Door onze afdeling is er een boek cadeau gedaan.

Na het officiële gedeelte genoten wij van een vegetarisch buffet op de prachtige locatie van Natuurplaats Noordsche Veld in Norg.

Jan en Wendy verdienen alle lof en felicitaties aangezien een (deels) praktijk cursus in 'Coronatijd', met goed resultaat afronden geen sinecure is. Kortom een goede aanwinst voor onze afdeling.

Tekst: Aart Bentsink
Foto: Ada Ruitenbergh

Jubilarissen

25 jaar lid van IVN Hardenberg Gramsbergen

Ook in 2021 zijn er in onze IVN-afdeling weer jubilarissen. Lid geworden in de vorige eeuw, om preciezer te zijn in het jaar 1996. Het jaar van de olympische spelen in Atlanta en van de opening van de Erasmusbrug in Rotterdam

25 jaar lang lid, dat is een felicitatie waard.
Van harte!!

De heer H. Wijnbergen
Hardenberg

De heer H. Tromp
Gramsbergen

De heer H. Heijink
Hardenberg

De heer F. Gerrits
Hardenberg

Mv. Arendshorst
Hardenberg

Mv. L. Houwing
Hardenberg

In het voorjaarsnummer van 2022 zal hier meer aandacht aan worden besteed.

Kindermiddagen De Koppel

Programma kindermiddagen t/m juni 2022

Datum	Activiteit
19 januari	Winter
16 februari	Dieren in de winter
16 maart	Egels
20 april	Voorjaar
18 mei	Vogels
15 juni	Bijen

Alle kindermiddagen beginnen om 14.00 uur en eindigen in het algemeen om 16.00 uur.

Kosten €3,- per kind, incl. materialen, ranja en wat lekkers (tenzij anders vermeld, bijv. IVN-jeugdleden gratis en voelvoer maken = € 3,50)

Leeftijd: 6 t/m 12 jaar

De berkenzwam

De berkenzwam of berkendoder

(*Piptoporus betulinus*) is één van de bekendste buisjeszwammen op berken. Hij is kussenvormig en bezit een dikke, ingerolde hoedrand met een korte zijdelings geplaatste steel. De dunne hoedbekleding van de jonge Berkenzwammen is nog wit en glad maar wordt bij veroudering langzaam bruin. Hij is eenjarig en kan het hele jaar door gevonden worden op kwijnende of dode stammen en takken van berken. De Berkenzwam is een zwakteparasiet die bruinrot veroorzaakt van het hout. De boom kan geïnfecteerd worden via wondplekken, bijvoorbeeld ontstaan door afgezaagde of afgewaaide takken. Het bruinrot breidt zich stamwaarts uit en vaak breekt het aangetaste deel van de boom af, waardoor een enkele meters hoge dode stam blijft staan die verder wordt verteerd. Pas nadat de boom is afgestorven, verschijnen er Berkenzwammen. Ze kunnen nog een tijd doorleven op het dode hout totdat het hout door bruinrot volledig is opgesoupeerd. De Berkenzwam is belangrijk voor onder andere insecten en geleedpotigen die er in leven of overwinteren. De berk is op zijn beurt een boomsoort waarbij een zeer groot aantal in symbiose levende (mycorrhiza's vormende) paddenstoelsoorten voorkomen.

Toepassingen:

De 5300 jaar oude ijsmummie Ötzi had gedroogde Berkenzwam bij zich, vermoedelijk om medicinale redenen, als thee tegen buikpijn of misschien toch ook als tonder. Bij proeven met de Berkenzwam bleek dat hij iets moeilijker vlam vatte dan een tonderzwam maar dat hij wel schoner brandde. De gedroogde vruchtlichamen zijn lang te bewaren en heel taai en met een mes niet goed te snijden. In de meer recente geschiedenis werd de Berkenzwam gebruikt als vloei-kussen en om scheermessen op te slijpen. Ook werd het vlees (polyporus) door entomologen gebruikt om insecten op te prikken. In Duitsland worden jonge Berkenzwammen gegeten met toevoeging van citroen. Tevens heeft berkenzwam een antiseptisch werking.

Erwin koekoek beschrijft in zijn blog een manier om een bruikbare pleister van een Berkenzwam te maken: Het gaat makkelijker als de zwam nog vochtig is, als hij droog is laat hem dan even weken. Het gaat om de onderkant van de zwam. Snij hier met een scherp voorwerp een pleister vorm. En andere vorm kan natuurlijk ook. Deze kun je er daarna voorzichtig uithalen. Haal voorzichtig zoveel mogelijk zwam resten weg om hem zo dun mogelijk te maken.

Na het snijden kun je hem bijvoorbeeld om een vinger wikkelen. De pleister blijft opvallend goed zitten. Hij plakt als het waren vast op zichzelf. Het lijkt wel een beetje op tape. Als de pleister eenmaal droogt krimpt deze een beetje. Zo komt hij nog steviger te zitten.

Tekst: Lydia de Waard-Levöleger

Foto's: Erwin Koekoek

Bron vermelding:

<https://www.ivn.nl/afdeling/voorne-putten-rozenburg/berkenzwam>

<https://erwin.koekies.org/een-groene-pleister/>

Martijn Oud, Nederlandse Mycologische vereniging:

<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=22576>

Insecten in de winter

Als het vanaf september kouder begint te worden, zie je ook steeds minder insecten. Bij vrij veel insecten, zoals de meeste libellen sterven de imago's (volwassen/volgroeiende insecten) als het kouder begint te worden, ze te oud zijn of als ze niet meer genoeg voedsel kunnen vinden. De volgende generatie leeft dan als ei, rups of larve onder de grond of in het water tijdens de winter. Insecten als lieveheersbeestjes en ook bijen kruipen dicht bij elkaar tussen boomschors en bladeren om voldoende warm te blijven.

Ook dagvlinders als de kleine vos, dagpauwoog en de gehakkelde aurelia brengen als imago de winter door op een plek waar het net iets warmer blijft. De citroenvlinder gaat zelfs gewoon aan een takje hangen en blijft daar tijdens de winter hangen. Door een soort antivries blijft de vlinder in leven, ondanks de vrieskou. Dat is ook de reden dat deze vlinders al vroeg in het voorjaar te zien zijn op de eerste zonnige lentedag. Sommige insecten zorgen echter dat ze aan het eind van de zomer naar het zuiden vliegen en in Zuid-Europa of zelfs Afrika zich verder voortplanten. De bekendste soorten zijn de atalanta en de distelvlinder. Bij de atalanta is het steeds vaker dat er een vlinder kiest om niet naar het zuiden te vliegen, maar in Nederland blijft en zich bijvoorbeeld onder een dakpan schuilhoudt. In tegenstelling tot soorten als de dagpauwoog, gaat de atalanta dan niet in een soort winterslaap, maar moet af en toe nog op zoek naar voedsel. Daardoor kun je zelfs in de winterperiode nog insecten als de atalanta zien als het erg zonnig is en een paar dagen vrij warm is geweest.

Kleine wintervlinder
Foto: Julian Overweg

zonsondergang met een zaklamp alle bomen bij langs om te kijken wat er allemaal op af gekomen is. Naast de nachtvlinders komen er ook vaak andere soorten insecten, zoals spinnen en pissebedden, op de zoete geur af.

Als je de soorten op de foto zet, kun je ze via waarneming.nl ook automatisch laten herkennen of door iemand anders op de juiste soortnaam laten brengen. Veel succes!!!

Jari Kampjes

Herfstspanner

Maar ook in deze tijd van het jaar zijn er een aantal specialisten die in oktober, november en december juist nog heel actief zijn. Daarbij gaat het voornamelijk om nachtvlinders, zoals de kleine en grote wintervlinder, de herfstspanner en de zwartvlekwinteruil. Deze vlinders kun je nu goed vinden door ongeveer een uur na zonsondergang met een zaklamp te schijnen op de stam van bomen als de eik. Ook worden insecten vaak aangetrokken door verlichting langs gebouwen en in fietstunneltjes en kun je ze dan ook overdag op die plekken zien zitten. Als je net na de schemering langs een bos of laan rijdt, zie je vaak vlindertjes over de weg vliegen in het licht van de auto.

Om nog meer soorten nachtvlinders in de winter te vinden, kun je een soort zoetig smeersel op een aantal bomen smeren. Er zijn vele soorten recepten, maar het smeersel bestaat vaak uit suiker, stroop, appelmoes en een beetje alcohol. Doordat er in de winter weinig planten bloeien, is de zoete geur van het smeersel erg aantrekkelijk voor de insecten om toch aan voedsel te komen. Het werkt het beste om op een niet te koude avond (minimaal 5 graden) minimaal een uur voor zonsondergang diverse bomen (het liefst verschillende soorten bomen) een stukje in te smeren met het smeersel. Vervolgens ga je vanaf ongeveer een uur na

Zwartvlekwinteruil
Foto: Jari Kampjes

Welkom

Onze nieuwe IVN-leden

Dhr. H. Huisinga, Hardenberg
Wijnand Lodder, Holthema

De muizenvanger van Hardenberg?

De muis is naast de rat en steenmarter waarschijnlijk een van de minst geliefde zoogdiersoorten. Maar wist je dat er in Nederland meer dan 10 soorten muizen zijn? En, dat er ook zeldzame muizen zijn in Nederland? Zo heb je de zeldzame eikelmuis en hazelmuis die voornamelijk in Limburg voorkomen en een ondersoort van de Noordse woelmuis die alleen in het westen van Nederland en in Friesland is gevonden. In de buurt van de gemeente Hardenberg is ook een zeldzame muizensoort te vinden, die vanuit Duitsland steeds verder de grens over trekt: De grote bosmuis.

In tegenstelling tot de grote bosmuis is zijn kleinere neefje, de gewone bosmuis, in Nederland al wijd verspreid en in bijna elk bosje wel te vinden. De grote en gewone bosmuis lijken qua uiterlijk zeer op elkaar en zijn daardoor moeilijk uit elkaar te houden. Alleen door ze te vangen en soms door hele goede foto's van de kenmerken, zijn ze te determineren. Dit vangen gebeurt ook tijdens een muizenonderzoek. Aangezien we de muizen niets willen aandoen wordt er gebruik gemaakt van live traps. Deze vallen bestaan uit een metalen bakje en een tunnel. In het kistje wordt hooi, wortel en een mengsel van knaagdier- en egelvoer gestopt, zodat de muis warm blijft en wat te eten heeft. In de tunnel, die daarop is aangesloten zit een klepje aan het begin en een "drempel" aan het eind. Op het moment dat een muis op deze drempel gaat staan klapt het klepje dicht en kan de muis er niet meer uit. Elke 12 uur worden de vallen opengemaakt en gecontroleerd op de gevangen muizensoort. Door de muis in een doorzichtige plastic zak te doen, is hij van dichtbij te determineren. Zo heeft een grote bosmuis een gele kraag die doorloopt over zijn borst. Bij de gewone bosmuis is deze gele kraag er niet of loopt hij niet onafgebroken over de borst. Ook is de achtervoet van de grote bosmuis net zo lang als een twee eurostuk. Al is dit lastig te zien bij jonge dieren. Na afloop worden alle muizen natuurlijk vrijgelaten.

Aangezien de verwachting is dat de grote bosmuis zich al gevestigd heeft in Hardenberg, is het fijn als mensen waarnemingen doorgeven om dit te bevestigen. U hoeft ze niet zelf te vangen met een live trap, maar foto's van bosmuizen, die zijn gevangen door katten zijn ook welkom op [Waarneming.nl](https://www.waarneming.nl) of op Natuur in Hardenberg. Fotografeer dan wel de borst van de muis, zodat de kraag goed te zien is. Vangt de kat juist een spitsmuis? Dan kunt u ook meehelpen met een wetenschappelijk onderzoek van de Wageningen Universiteit en de Zoogdierverseniging naar ro-denticiden (rattengif): <https://www.zoogdierverseniging.nl/publicaties/2021/inleverpunten-spitsmuizen>

Tekst en foto: Thirza Wesselink

Rots en Water
programma

Zorgen

je kind wordt gepest, gaat met buikpijn naar school
of is niet weerbaar genoeg, trainingen in kleine groepen
of individueel.
Start op elk gewenst moment op verschillende locaties in
de regio of bij u op school.

■ weerbaarheid ■ zelfvertrouwen ■ grenzen stellen

Stavast
COACHING

Michiel Stolper
06-162 43 443
info@stavastcoaching.nl
www.stavastcoaching.nl

Workshop: Een levende tuin maak je zelf!

Aanleiding was een oproep van de Stichting Steenbreek aan IVN Natuureducatie en de KNNV om één of meerdere workshops te organiseren. De gemeente Hardenberg was zeer enthousiast en wilde graag aan deze activiteit meewerken.

Voorwaarde was dat er vanuit het IVN Hardenberg-Gramsbergen 2 trainers bereid waren om de workshops te geven. De gemeente Hardenberg zorgde voor de werving van de deelnemers en de cursusruimte. Het IVN/KNNV zorgde voor cursusmaterialen voor de docent en de deelnemers, zoals draaiboek, PowerPoint, Inspiratieboekjes en schetspapier.

Het doel van de workshop luidde als volgt:

In de laagdrempelige workshop 'Een levende tuin maak je zelf' leren bewoners op een praktijkgerichte en inspirerende manier hoe zij hun tuin groener, natuurlijker en diervriendelijker maken. Met als resultaat meer groene en biodiverse tuinen in de gemeente Hardenberg, die niet alleen plek bieden aan allerlei soorten wilde dieren en planten, maar bovendien verkoeling geven op warme dagen en water opvangen bij hoosbuien.

In maart 2020 hebben Gert Diepeveen en Peter Fleurke een halve dag training gehad om als trainers deze workshops te geven. Het was de bedoeling om de workshops in het voorjaar van 2020 te geven. Helaas door Corona ging het allemaal niet door. Maar uiteindelijk zijn op 3 avonden in september en oktober j.l., in de tuinen van Mien Ruys de workshops Natuurlijk tuinieren alsnog gegeven. Er konden per workshop 15 mensen meedoen, alle 3 de workshops waren volgeboekt. Vooraf werd er een korte rondleiding gegeven in de tuinen van Mien Ruys, onder enthousiaste leiding van Monique Bruins Slot.

Daarna volgde de workshop.

De deelnemers konden hun mooiste tuinervaring uitwisselen, er werd een powerpointpresentatie gegeven wat de voordelen van een levende tuin zijn. De deelnemers konden in groepjes een standaard tuin ontwerpen en toelichten. En tenslotte konden enkele deelnemers met hun groep een ontwerp maken van de eigen tuin. Het waren 3 zeer inspirerende avonden met heel enthousiaste deelnemers.

Ter lering en vermaak enige vragen en antwoorden die tijdens het ontwikkelen van de workshops aan de orde zijn gekomen. Het zijn vragen over vogels in de tuin. In een volgende De Hommel kunt u enige vragen en antwoorden van bloemen en bijen in de tuin verwachten.

Hoe kan ik het beste een vogelhuisje ophangen?

Vogelhuisjes hangen het best op een hoogte van 1,5 meter tot 3 meter. De invliegopening en de route ernaar toe moet vrij zijn. De opening hangt weg van sterke wind en regen. Vaak is dat op het noordoosten. Hang de opening niet op het zuiden/zuidwesten. Daar wordt het veel te warm voor de eitjes en jonge vogeltjes. Wil je meerdere vogelhuisjes ophangen? De meeste vogels hebben een territorium. Houd daarom minstens 3 meter afstand tussen de nestkasten voor verschillende soorten en 10 meter voor kasten voor dezelfde soorten. Alleen kolonievogels, zoals de huismus zitten graag bij elkaar. Voor huismussen zijn speciale vogelvides te koop.

Moet je vogelhuisjes jaarlijks schoonmaken?

Ja, elk jaar moeten vogelhuisjes worden schoongemaakt vanwege parasieten die erin zitten. Beste tijd is het najaar, zodat je geen laat legsel verstoort. Verwijder het nestmateriaal en maak de nestkast schoon met wat lauw water. Meer is niet nodig om de nesten vrij van parasieten te krijgen.

Is het goed om vogels het hele jaar door te voeren?

Er is geen enkel bezwaar om vogels het hele jaar door bij te voeren. Lees meer bij de Vogelbescherming over het voeren van vogels. Tijdens het broedseizoen is het nodig dat de jongen voldoende eiwitten krijgen (bijv. via meelwormen) en niet alleen koolhydraten of vet. Geef geen producten met zout (zoals brood en pindakaas voor mensen).

Ik heb een kat, maar zou toch graag iets willen doen voor vogels, wat kan ik op een veilige manier doen om toch meer verschillende vogels in de tuin te krijgen?

Voer op een open, overzichtelijke plaats, zodat de vogels de kat zien aankomen. Plant struiken met stekels (bijv. meidoorn) of een takkenril, waarin de vogels kunnen wegvlugten. Ook belangrijk als schuilplaats en nestgelegenheid. Geef de kat (van jongs af aan) een belletje, zodat het jagen mislukt. Als je weet dat ergens een nest met jongen zit, welke op punt van uitvliegen staan, houdt de kat dan zoveel mogelijk binnen. Dan lopen de jongen het minste risico. Meer informatie over katten vs vogels vind je bij de Vogelbescherming.

Peter Fleurke

Heemse: Hof-Bosch- en Veldzang

Clara Feyoena van Raesfelt-van Sytzama die leefde van 1729 tot 1807. Zij woonde het grootste gedeelte in havezate Heemse.

In de door haar geschreven Hof-, Bosch- en Veldzang beschreef ze haar woonomgeving. Om een beetje mee te kijken met de blik van 1750 hebben we haar gedicht doorgelezen. Bijzonder om die woorden te lezen als je in 2021 in het gebied rond de Oude Rheezerweg wandelt.

In gedachten zie ik Clara staan, ergens tussen de eiken langs de Oude Rheezerweg. Ze kijkt naar de veenaafgraving. Uitgevoerd door haar schoonzoon, Jacob van Foreest. Als wij daar nu staan zien we in het reliëf in de Rheezermaten nog het patroon van de weren en ribben. En ze schrijft er over:

*Ginds wordt het veen bereid om aan den haard te branden
Niet slegts voor ons gebruik, maar ook voor andre landen:
Het veen zo wijd vermaard, dat door zijn nutten gloed,
't Gemis der zomerzon, int bar zaaizoen vergoedt.
Wie kan die nutte stof een enklen dag ontberen!
Hoe kwijnend zou de maag de rauwe spijs verteeren,
Wat onderhoud, wat nut en wat gerijf werd, bij
Gebrek aan vuur, ontzegt aan volk en maatschappij*

Als ze meer in de verte kijkt, schuin naar rechts ziet ze de Rheezerbelten. De hoog opgewaaide zandduinen, beplant met eikenhakhout om het zand vast te houden. Toen minder begroeid dan nu. Ze schrijft:

*Hoe kunstig vormen zig die heuvelen en duinen,
Geschakeld aan elkaar, met ruige en holle kruinen.
Hoe grootsch praaft gindsche BERG! Voortreflijk tafereel
Door afstand flaauw geblaauwd, och kon mijn landpenseel
Uw schoonheen en uw nut met juiste verwen malen! O bergen
kon ik uw bijzonderheen verhalen,*

Voorzichtig probeert ze enkele stappen richting de vervening en dan ervaart ze het trilveen. Ze bedenkt zich en schrijft er over:

*Maar zagt! Niet verder op! De grond begint te beven,
'k verkies een vaster baan, hier waagde ik licht het leven.*

En dan ziet ze, verder vooruitkijkend in de verte zeilen en schepen op de meander van de Vecht. De kromme meander waar ook het turfkanaal op uitkomt om de turf af te voeren. Ook het buiten de oevers treden wordt door haar benoemd:

*Maar deeze LANDRIVIER trekt mijn bespiegelingen,
O kromgebogen VECHT zou ik van u niet zingen,
Die, met een sneller vaart en met een breeder vloed,
Door die valleien stroomt, daar wij uw vruchtbren voet
Zoo dikwerf zien naar wensch op onze beemden treden!
Hier boeit de scheepvaart mijn gedagten en mijn schreden,
Hoe drijven stroom en wind die volle kielen voort
Hoe juicht de koopmanschap! Hoe bloeit ze aan ieder oord*

Mooi om even "terug" mee te kijken. Rheezerbelten, Rheezermaten en Clara Feyoena. Een poëtische combi!

Tekst: Jaap Muilwijk

Vogelweetje

De gaai (*Garrulus glandarius*)

De Vlaamse gaai (tegenwoordig heet hij alleen "gaai") heeft

over het algemeen niet zo'n beste naam. Hij eet namelijk veel (jonge) vogeltjes, vooral jonge mezen. Dit doet hij echter alleen wanneer hij zelf ook jongen heeft. De mezen dienen dan als opfokvoer voor de jonge gaaien.

Buiten de broedtijd pakt de gaai geen vogeltjes. Dan eet hij in hoofdzaak insecten, bessen en vooral eikels. In de nazomer en herfst zie je de gaai vaak vliegen met een eikel in z'n snavel. Dan legt hij op meerdere plaatsen wintervorraden van die eikels aan. Zo'n plek markeert hij met een stokje of een steentje. Ondanks deze markering kan hij veel van die plaatsen niet weer terug vinden. Die eikels komen dan tot ontkieming en zo draagt de gaai bij aan verjonging van het bos.

Gaaien zijn zeer verstandige vogels. Zo heeft het vrouwtje een bijzonder foefje om rustig te kunnen broeden. Zij bootst namelijk van tijd tot tijd het geluid na van de buizerd(!) en menig andere vogel wil dan wel uit de buurt blijven! Een ander foefje: als de gaai last heeft van vlooiën of luizen dan gaat hij boven op een grote hoop van de rode bosmier zitten trappelen. De mieren komen dan naar buiten en bespuiten hem met mierenzuur. De sterke lucht daarvan verdrijft al het ongedierte en zo is de gaai weer vlooi- en luisvrij!

De gaai heeft over Nederland meer dan 100 streeknamen. In Hardenberg en de naaste omgeving is het de "schreeuw-ekster". Deze naam is wel goed gekozen, want de vogel maakt inderdaad een schreeuwerig geluid.

In Twente heet de vogel "markol" en in Friesland "houtakster". Allemaal nog redelijke namen, maar wat te denken van: "nannewuiter", "marken", "broekikster", "wouter", "eikelpotter" en als laatste "anniebroek"?

Tekst en foto: Wiebe Tolman.

Buitengroetjes

Bosgasten

Het is een vroege frisse morgen en we lopen door het bos. Meestal gaan we wat later, maar het is zo lekker rustig en komen niemand tegen. Jammer dat het de laatste tijd steeds drukker wordt in de natuur. Natuurlijk wil iedereen naar buiten om te genieten en we geven elkaar de ruimte.

De wind trekt wat aan en het verkleurde dorre blad dwarrelt om ons heen. De grond ligt niet alleen bezaaid met blad in fraaie kleuren, maar je moet steeds naar beneden kijken om de uitstekende wortels te ontwijken. Dennenappels, de vele eikels en beukenootjes doen ons stoppen voor een dikke beukenboom. Het mos kruipt over de grond de boom in en de takken hangen naar beneden. Er zit nog voldoende blad in de beuk, maar de contouren van de takken zijn al goed zichtbaar. De dikke laag bladeren achter de beuk beweegt en we lopen van het pad af om te kijken. Het blad vliegt omhoog en een rommelig spoor beweegt langzaam vooruit. Een dikke egel is bezig een slaapplek te zoeken.

Even later zijn we linksaf geslagen en terwijl het pad steeds smaller wordt horen we de groene specht, die even verderop in een omgevallen boom een mierenest heeft gevonden. Een fraaie grote spechtensoort, met een prachtig groen verenkleed. De zon schijnt tussen de bomen door en laat de schaduwen over het paadje glijden. We lopen verkeerd want we weten niet meer waar we zijn, maar dat maakt niet uit het komt altijd weer goed. Na zo'n tien minuten lopen zien we aan de rechterkant een pad steil omhoog en we worden verblind door het felle zonlicht. Nieuwsgierig als we zijn besluiten we omhoog te lopen. Aan beide kanten geurt het vochtige bos, met al zijn geheimen. We zijn stil en praten niet met elkaar, ook omdat we halverwege een beetje buiten adem raken. We horen een aparte roep, er scheert een grote vogel over onze hoofden en hebben niet meteen in de gaten wat het is. We lopen dezelfde weg maar terug en blijven luisteren of de grote vogel zich weer laat horen. Met de zon op onze rug komt hij op ons afgevlogen en we blijven staan, we weten het niet zeker maar volgens ons was het de bosuil.

Buitengroetjes, Jacqueline.

Zwavelzwam

Foto: Monique Slootweg

Kleverig koraalzwammetje.

Foto: Monique Slootweg

Vechtrijk Gramsbergen

Als IVN draaien we al een poos mee in het project Vechtrijk Gramsbergen van waterschap Vechtstromen en de gemeente Hardenberg. Eerst zat Dick de Waard in de projectgroep namens het IVN. Van daaruit is de Visienota opgesteld. Dick heeft de natuurwaarden goed onder de aandacht gebracht. Er zijn echter meer belangen, dus je krijgt niet altijd alles zoals je graag wilt. Waterschap en gemeente nemen uiteindelijk de politieke beslissingen. Nu de Visie er is breekt er een andere fase aan: voorbereiden van een ontwerp. Op dat moment heb ik het stokje van Dick overgenomen. Op de site van waterschap Vechtstromen kunnen jullie de Nieuwsbrief Vechtrijk Gramsbergen vinden en zo beeld krijgen wat in hoofdlijnen de bedoeling is.

In een aantal ontwerp ateliers praten we met elkaar om de visie vorm te geven. Johan Poffers en ik hebben elk een atelier bijgewoond en volop meegedaan. In het noordelijk deel, tussen Gramsbergen en de stuw De Haandrik, komt een nevengeul. Meer waterberging en verbetering van waterkwaliteit. Op de nevengeul mag niet worden gevaren vinden we. We hebben ook aangedrongen op hergebruik van afgegraven grond in het Vechtdal, want die gronden hebben een specifieke samenstelling. Vooral gebiedseigen vegetatie blijft daardoor behouden. Dat kost wel wat! Het eiland dat ontstaat moet de functie Natuur krijgen. Het Wim Wolthuispad moet worden verlegd naar de rand van het projectplan, vinden wij. Enige extensieve landbouw zal mogelijk zijn, al kiezen wij liever voor een natuurbestemming met ingeschaard vee voor beheersing van de vegetatie.

Stuw bij de Haandrik

Bij Basisschool De Akker en Huize Welgelegen wordt Het Stadsfront gerealiseerd, een grote wens van Gramsbergen. Hier botsen uiteraard belangen van rust, natuur en drukte! Het zuidelijk deel met het Gat van Joosten wordt voorlopig nog niet ontwikkeld. We merken wel dat er bij het IVN veel gebiedskennis aanwezig is en die wordt gewaardeerd. We hebben alle ruimte gekregen om ook de Quicksan van commentaar te voorzien.

Na de zomervakantieperiode was er op 9 september een informatiebijeenkomst voor belangstellenden in De Binder. In vijf rondes is hier goed gebruik van gemaakt. Hier was vooral merkbaar dat de Gramsbergers het Wolthuispad willen behouden. Op 17 september hadden College- en Raadsleden van Hardenberg een veldexcursie in het plangebied en heb ik de natuurbelangen onder de aandacht kunnen brengen. Er is nu een ingenieursbureau bezig een Voorlopig Ontwerp op te stellen. Dit Ontwerp komt nog weer terug naar de inwoners. We hopen dat het een mooi gebied gaat worden!

Er zijn natuurlijk veel meer projecten op het grondgebied van onze gemeente. Kijk maar op de site van Vechtsromen, een stuk of twaalf! Er gebeurt veel in de regio om de vinger aan de natuur-pols te houden! Geef zorgen en/of opvallende zaken gerust door. Dan kunnen we wat doen.

Jan van Hoek

Verkeerde been

Als je geïnteresseerd bent in de natuur, weet je helaas niet gelijk alles. Daar zijn verschillende app-jes voor om je dan te ondersteunen. Zo had ik een app-je geïnstalleerd om vogelgeluiden te interpreteren. In het bos hoorden we steeds een harde roep, en dachten dat is een buizerd. Het appje bevestigde dat. Dit geluid kwam echter ook regelmatig van lager op de grond en uit de bomen. Toch een beetje raar. Het geluid werd opgenomen en aan een vogelaar gestuurd. En wat bleek, we waren op het verkeerde been gezet door de vogelgeluiden-app. Want het was helemaal geen buizerd, maar een zwarte specht in zithouding. Dus een hele andere vogel.

Zo blijkt maar weer je bent nooit te oud om te leren en zelf blijven nadenken.

Tekst: Xandra Scherpbier.
Foto: Michiel Scherpbier

De natuurkinderen van Bea

Foto: Jacqueline

Bea Hermans is juist iemand, die het liefst met kinderen eropuit trekt. Dat de natuur haar hele leven al een inspiratiebron is, komt tot uiting in haar dagelijkse bestaan. We lopen door de tuin en Bea laat mij de grote verscheidenheid aan planten, hoekjes en bomen waaronder een enorme oude kastanjeboom zien. De kastanjeboom is aan een snoeibeurt toe, want de zware takken hangen gevaarlijk over de boerderij. Het grappige is wel dat de huiseekhoorn maar niet kan kiezen uit de vele duizenden kastanjes, welke hij zal bewaren voor de winter.

Foto: Bea Hermans

Aan de grote tafel in de keuken begint Bea te vertellen over haar werk met kinderen, wat zich hoofdzakelijk buiten afspeelt. Bea krijgt opdracht vanuit de YMCA, groepen die op kamp gaan in Ommen om daar allerlei activiteiten in de natuur te organiseren. Alle categorieën kinderen zijn belangrijk voor Bea om ze de weg te wijzen hoe de natuur echt werkt. Ze start een project op en gaat ermee aan het werk. Waarom valt nu het blad van de bomen en hoe komen de kleuren aan de bladeren. Sommige kinderen hebben moeite met de beleving. Wanneer ze uilenballen gaan uitpluizen helpt Bea ze op weg, zodat ze het niet meer eng en griezelig vinden. Dit is een hele openbaring voor ze.

Steeds leuker vinden ze de natuurlessen van Bea en durven zelfs tijdens dit kamp mee met de vleermuizentochten in de schemering. Deze starten altijd vanuit De Wolfskuil in Ommen, voorafgegaan met een PowerPoint presentatie, die ze helemaal zelf in elkaar heeft gezet. Tijdens deze presentatie kijkt Bea af en toe naar buiten om te zien of de schemering al invalt. Dan kan de tocht beginnen en vertrekt de groep onder extra begeleiding het bos in. Vleermuizen komen pas na negen uur 's avonds tevoorschijn, dus erg spannend voor de kinderen die voor het eerst meegaan. Ze lopen dan in het bos langs Het Laar, daar wonen de vleermuizen. Bea vertelt dat die kampen een paar keer per jaar zijn en dat de kinderen er veel van opsteken en graag terugkomen.

Dat Bea zo bevlogen van de natuur is, blijkt ook uit het dagelijkse werk wat ze doet in Hardenberg. Bij de BSO Prokino is Bea de vaste kracht om ook de jonge kinderen te laten meebelevan en te vertellen over de natuur. Er zijn vier seizoenen en elk jaargetijde is weer anders. Bea gaat tot het uiterste om de kinderen wegwijst te maken, hierdoor blijft het spannend wanneer ze buiten op onderzoek gaan. Bij de school is een beweegtuin gerealiseerd en in deze bijzondere tuin is overal aan gedacht zodat iedereen hier van kan genieten. Bea heeft een grote plantenkennis en zou dit het liefst over willen dragen aan iedereen die daar voor open staat. Ze vindt dit erg belangrijk, want we hebben tenslotte de toekomst van onze aarde zelf in de hand. Bea is een creatieve duizendpoot en dat betekent dat je overal iets van kunt maken, van handvaardigheid tot het werken in de natuur.

Ook binnen haar gezin staat de natuur centraal, het belang van respect en zorgen voor die kwetsbaarheid daarbuiten loopt als een rode draad door haar leven. Neem nou het uilenballen pluizen, dit gebeurt zoveel mogelijk buiten, want kinderen met astma kunnen niet zo goed tegen stof. Sommige vinden het heel erg eng, maar daar heeft Bea iets op gevonden, ze zoekt stokjes en een pincet om het enge bolletje vast te houden. Zo zie je maar, al snel was alles vergeten en hadden de kinderen weer wat overwonnen.

De oude boerderij waar Bea met haar gezin woont is ook een thuisbasis voor een haan en zijn onderdanige kipjes, duiven met vleugels aan hun poten die niet zo goed kunnen vliegen en een enthousiaste gezellige hond. Met zijn allen hebben ze heel veel ruimte buiten en een prachtig uitzicht op de bossen in de verte. Dat komt goed uit, want waar Bea ook naar toe wandelt haar camera gaat mee en er worden onderweg fraaie natuurfoto's gemaakt. Ze laat een paar recente foto's zien van grote gekleurde paddenstoelen. Het is tenslotte nu de tijd om fraaie soorten te spotten. Je hoeft niet speciaal te zoeken want je komt ze overal tegen. Ik vond dit een bijzonder gesprek deze middag, Bea die zo enthousiast is zou het liefst alle kinderen op een speelse en leerzame manier kennis laten maken met alles wat leeft en bloeit daar buiten. Ongeacht hun achtergrond. Het is waar, de kinderen worden er blij van.

Jacqueline

Amerikaanse vogelkers

Een andere kijk op Amerikaanse vogelkers in onze bossen

Onze bossen vervullen essentiële maatschappelijke functies. Ze zijn een huis voor planten en dieren, filteren de lucht die we inademen, zuiveren ons water, bieden ontspanning, leggen koolstof vast en produceren hout. Een gezond, goed ontwikkeld bos is daarmee voor iedereen belangrijk. Maar wat te doen met o.a. Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*), die een bosecosysteem soms serieus bedreigt.

Foto: Nature Today

Amerikaanse vogelkers is in de dertiger jaren in onze bossen geïntroduceerd vanwege zijn waardevolle eigenschappen. Het was vooral zijn rijke strooisel wat hem interessant maakte en verrijkte de bodem. Daarnaast waren de jonge, nieuw geplante naaldbossen erg kwetsbaar voor brand en insectenplagen. Door de naaldbomen, meestal grove den, te mengen met loofboomsoorten, waaronder Amerikaanse vogelkers, werd de verspreiding van zowel brand als plagen tegengegaan.

Amerikaanse vogelkers deed het echter zo goed in onze bossen, dat hij uiteindelijk de naam 'bospest' kreeg. Deze pionier verjongt zich namelijk uitermate makkelijk en profiteert optimaal van het beschikbare licht in onze vaak lichte bossen. De zaailingen groeien harder dan die van grove den en eik. Het resultaat: bosopstanden vol met vogelkers, die andere bosbouwsoorten verdrongen.

Voor veel bosbeheerders was dit een ongewenste ontwikkeling. Daarom koos men jarenlang voor het intensief bestrijden van de soort. Van uittrekken, stobbenbehandeling met glyfosaat, en machinaal verwijderen; van alles is er geprobeerd. Inmiddels beseffen we dat het niet haalbaar is om de Amerikaanse vogelkers volledig uit de bossen te verwijderen. Het is de vraag of dat ook noodzakelijk is, gezien zijn vermogen om de arme en verzuurde bosbodem te verbeteren.

Nodig is een nieuwe balans waarbij inheemse soorten krachtig genoeg zijn om de overheersing van de exoot 'Amerikaanse vogelkers' te voorkomen. Niet meer bestrij-

den maar een nieuw ecosysteem tot stand brengen via de herintroductie van inheemse ontbrekende boom- en struiksoorten. Dit versterkt de gelaagdheid van het bos en voorkomt te grote lichthoeveelheden waardoor ongewenste zaailingen minder kans van slagen hebben.

Qua soorten wordt gedacht aan schaduwtolerante bomen zoals de winterlinde (*Tilia cordata*), haagbeuk (*Carpinus betulus*), beuk (*Fagus sylvatica*), fladderiep (*Ulmus laevis*), esdoorn (*Acer spp.*) en hazelaar (*Corylus avellana*). Ook de snelgroeiende bomen zoals ratelpopulier (*Populus tremula*), berk (*Betula spp.*), boswilg (*Salix caprea*) en boskers (*Prunus avium*) komen in aanmerking.

Op www.resilias.eu zijn ook allerlei interessante artikelen en publicaties te vinden over Amerikaanse vogelkers.

Bron; NATURE TODAY.
G. Diepeveen.

Foto: Nature Today

Foto: Siem Wever

De redactie wenst u allen een fijne feestmaand en voor 2022 een goede gezondheid en een mooi natuurjaar.

De redactie bedankt alle adverteerders die het afgelopen jaar met hun bijdrage De Hommel mogelijk hebben gemaakt.

NATUURLIJK LEZEN !

een rubriek met mooie boeken, dikke en dunne boeken, kinderboeken, oud en nieuw door Aart Bentsink

Helaas kunnen wij i.v.m auteursrechten geen afbeelding plaatsen bij de boeken.

Wim Huijser: Het pad van de Boswachter (wandelgesprekken over een droombaan)

Inclusief 25 wandelroutes verspreid over Nederland - Over boswachters bestaat de misvatting dat ze de hele dag rondstruinen in de natuur. Veel Nederlanders zouden daarom graag hun 'gewone' kantoorbaan inruilen voor het ultieme buitenberoep. Natuurlijk ligt de werkelijkheid genuanceerder. Boswachters hebben ook gewoon een baan met vergaderingen en papierwerk. En vanzelfsprekend heb je er een passende opleiding en ervaring voor nodig. Ook Wim Huijser droomde er in zijn jeugd van boswachter te worden. Het leven bracht hem echter op een ander spoor. De afgelopen jaren ging hij op pad met tientallen boswachters, door heel Nederland en van verschillende terreinbeheerders. Onderweg sprak hij met hen over het natuurgebied waarin ze werkzaam zijn, hun favoriete flora en fauna en de realiteit van een droombaan. Bovenkant formulier

Uitgever : KNNV
ISBN : 978 90 5011 84 77
Euro : 24,95

Aaldrik Pot: Geluk is een vogel

Van vogels kijken word je gelukkig. Van vogels onderzoeken misschien nog wel meer. Hoe dieper je in hun leefwereld duikt, hoe fascinerender ze worden. In *Geluk is een vogel* vertelt Aaldrik Pot over zijn avonturen in het veld met ruim dertig soorten. Over jonge raven die uit het nest vallen, zwarte spechten die zich rond eten aan keverlarven, noordse sterns die moeiteloos de hele wereld overvliegen en wespddieven die hun geheimen nauwelijks prijsgeven. *Geluk is een vogel* gaat in op de vraag hoe wij ons als mens verhouden tot deze prachtige wezens. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat aanwezigheid van vogels ons gelukkiger maakt. Het boek is dan ook een hartstochtelijk pleidooi om vogels ruimte te geven. Ze zijn onmisbaar!

Uitgever : De Kleine Uil
ISBN : 9789493170612
Euro : 24,95

Rense Haveman: Nova Flora Neerlandica

Er zijn maar weinig landen waarvan de flora zo goed bekend is als Nederland. Toch is er tot op heden geen up-to-date standaardwerk waarin alle inheemse plantensoorten uitgebreid worden behandeld. De Nova Flora Neerlandica is een nieuwe unieke florareeks die alle inheemse en ingeburgerde plantensoorten in Nederland uitgebreid beschrijft. Mede door de schitterende botanische platen is dit nieuwe standaardwerk een must voor iedere plantenliefhebber, van amateur tot professional. In dit eerste deel van Nova Flora Neerlandica worden alle wolfsklauwen, biesvarens, paardestaarten en varens besproken die in Nederland.

Dit is deel 1 van een serie van 44 delen die de komende jaren zullen verschijnen.

Uitgeverij : KNNV
ISBN : 9789050118026
Euro : 44,95

Lekker Lezen voor Kinderen

Michael Leach: Dieren om ons heen - Haas

In het boek 'Haas' uit de serie 'Dieren om ons heen' komen kinderen alles te weten over hazen. Hazen leven in weilanden, op akkers en op de heide. We volgen de levenscyclus van de haas, van de eerste stapjes buiten het nest, totdat de haas zelf weer jongen krijgt. Ontdek welke gevaren de haas bedreigen, en waarom sommige mensen hazen een plaag vinden.

Uitgeverij : Corona
ISBN : 9789054958086
Euro : 9.95

Oude beroepen in Overijssel

Een biezenmatter in Genemuiden maakt met de hand biezen matten, circa 1960-1969. De biezenenteelt werd in Genemuiden vanaf de 16e eeuw beoefend. In de 17e en 18e eeuw werd het verwerken van biezen een belangrijke bron van inkomsten voor de stad. Vooral het matten van stoelen was een belangrijke activiteit, in de vorm van huisarbeid. Omstreeks 1910 begon men met de vervaardiging van biezen matten, waaronder karpetten en lopers. Het meest bekend was de blokmat of Genemuider mat. De eerste fabriekjes voor de wat grootschaliger productie van dit soort matten werden in 1916 en 1917 opgericht. In de jaren zestig waren ze nog populair.

Afbeelding en tekst: Beeldbank Historisch Centrum Overijssel.

Een mandenmaker of mandenvlechter is een ambachtsman die manden en korven maakt van verschillende materialen, zoals van rotan, stro, rietstengels of van wilgentenen. Het beroep mandenmaker komt in Nederland professioneel gezien niet meer voor. Wel zijn er nog mandenmakers hobbymatig actief, vaak te zien op markten en braderieën. Het beroep mandenmaker is aan te merken als een ambacht, omdat het vlechten van manden en korven niet makkelijk is. Niet alleen het vlechten zelf was een ambacht, maar ook het kweken van de wilg en het verwerken hiervan was specialistenwerk. Een andere benaming voor de wilg was ook wel wis. Omdat de kweek meestal jaren duurde voordat dit volgroeid was voor gebruik, en het materiaal nog jaren moest overliggen was het maken van manden niet goedkoop. Om het materiaal te kunnen verwerken werd dit enkele weken in het water gelegd, zodat het flexibel genoeg was om te kunnen bewerken. Het belangrijkste stuk gereedschap van een mandenmaker was zijn mes.

Tekst: "Team mijn zzp".

Mandenmakers in Wijhe. Afbeelding: Collectie familie Bennink.

De spar van Bernhard de Vries

De derde en laatste tekening "De Spar" van Bernhard de Vries

Het bestuur

IVN HARDENBERG-GRAMSBERGEN

Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

(ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 40062389)

Samenstelling bestuur

Voorzitter/dagelijks bestuur	vacature
Vice-voorzitter/dagelijks bestuur	vacature
Secretariaat/dagelijks bestuur	vacature
Penningmeester/dagelijks bestuur	vacature
Algemeen bestuurslid	vacature
Algemeen bestuurslid	vacature
Algemeen bestuurslid	vacature

e-mail: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Ledenadministratie: Janny Leenheer

Redactieadres De Hommel: Markfluwerhof 2, 7694 DA Kloosterhaar

e-mail: dehommel@ivnhardenberg.nl

Afdelingssecretaresse: Baukje Reitsma

Correspondentieadres: Anergieenseweg 25, 7788 AG, Anergieven

Tel.nummer: 0524-562444

e-mailadres IVN afdeling: secretariaat@ivnhardenberg.nl

Website: www.ivnhardenberg.nl

De Werkgroepen

Voor informatie over de werkgroepen: Baukje Reitsma, tel: 0524-562444

Werkgroep Duurzaamheid	Miriam Gerrits
Werkgroep Excursies	Jaap Muilwijk
Werkgroep Groene Visite	vacature
Werkgroep Insecten	Julian Overweg en Jari Kampjes
Werkgroep Kraam	vacature
Werkgroep Landschapsonderhoud	Wiebe Tolman
Werkgroep Nestkasten	Fam. Lambers
Werkgroep Padden/amfibieën	vacature
Werkgroep Paddenstoelen	Lydia de Waard-Levöleger
Werkgroep Planten	Peter Fleurke
Werkgroep Vogels	Julian Overweg
Werkgroep Zoogdieren	Thirza Wesselink
Contactpersoon Jeugd	vacature

Voetsalon Lianne

Medisch en oncologisch
voetzorgverlener

Lianne Dijkstra

Orionlaan 8

7771 EK Hardenberg

0523-263025

www.voetsalonlianne.praktijkinfo.nl

www.misker.nl

Twee ijzersterke
merken onder
één dak

IN TOYOTA GESPECIALISEERD

Autobedrijf Gebr. Veurink

Rheezerweg 40a

7771 TG Hardenberg

0523-264456

www.autoveurink.nl

Bakkerij Slatman

Bruchterweg 67
Hardenberg

Anerbeenseweg 34
Ane/ Gramsbergen

EUROPART®

Oosteinde 34
7772CB Hardenberg
Tel. 0523-267520
onderdelen.Keep@ziggo.nl

Stofzuiger en onderdelenspecialist

G. Keep

Het adres voor reparatie witgoed, onderdelen en service

welkoop

Lange Spruit 11, 7773NE Hardenberg

Tel. (0523) 271 969

Hout voor de koude dagen

Verkrijgbaar bij "De Steenuil"
Bel voor informatie en prijzen:
06-20009596.

Steenuil
Foto: Martha de Jong-Lantink

Iedere natuurliefhebber is welkom

Lid worden van IVN Hardenberg - Gramsbergen ?

Met ingang van 1 januari 2021 ontvangen de leden 2 x per jaar ons afdelingsblad "De Hommel". Daarnaast ontvangt u 4 x per jaar het blad "Mens en Natuur" van het landelijke IVN.

Leden kunnen gratis meedoen met onze excursies en verenigingsactiviteiten.

De contributietarieven: € 24,00 voor leden, huisgenoot-leden en jeugdleden € 6,00, donateurs € 10,00 per jaar.

Het lidmaatschap duurt minimaal één jaar. Het lidmaatschapsjaar loopt van de datum van inschrijving tot één jaar daaropvolgend. Het wordt automatisch met een jaar verlengd.

U kunt het lidmaatschap tot een maand voor het lidmaatschap afloopt opzeggen.

Dat kunt u doen bij het landelijk IVN t.a.v servicedesk, PB 20123, 1000 HC Amsterdam of bij Janny Leenheer, ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

E-mail adres: ledenadministratie@ivnhardenberg.nl

Ons IBAN bankrekeningnummer is: NL24 RABO 0384977006.